

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הר"ח ח' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1079

מסכת ברכות כ"ג - כ"ט ♦ פאה ד', ב' - ד', ט'

בס"ד, כ"ט טבת תש"פ

השבוע בגליון

- ♦ כשיום ראשון קודם למוצאי שבת...
- ♦ "אתה חוננתנו" בתפילת שחרית
- ♦ שמואל הקטן, מחבר ברכת המינים
- ♦ בתפילת שמונה עשרה גנוזים סדרי בראשית ופרקי המרכבה

- ♦ כניסה לבית הכסא עם חפצי קודש
- ♦ האם יש הבדל בין תפילין לבין ספרי קודש
- ♦ הרדב"ז - "ואני מניח אותו בתוך המצנפת"
- ♦ כיס החולצה ככיסוי
- ♦ "סוף זמן קריאת שמע לדעת המגן אברהם ולדעת הגר"א"

דבר העורך

סיום הדף היומי בשנת תשס"ה קיבלנו כמה מכתבים מרגשים שכוחם יפה עד היום. הנה כמה מהם.

לכבוד מאורות הדף היומי שלום וברכה

הריני מקיים את נדרי

אני הח"מ רציתי במכתב זה לפרוע וליישם את נדרי, ואם תוכלו לפרסם זאת, אודה לכם.

לפני כשלושה חודשים התחיל אצלנו בבית הכנסת שיעור בדף היומי, של "מאורות הדף היומי". אני שמעתי זאת, והחלטתי להצטרף, אף על פי שאני בעל תשובה יטרי.

לאחר השיעור הראשון מגיד השיעור, הרב אשר הוכמן שליט"א, פנה אלי בחיבה ושאל לשלומי, והרגשתי משום מה דחף פנימי לספר לו את שעובר עלי בתקופה ובחודשים האחרונים.

סיפורתי לו כי לא מזמן גילו כי המחלה הנוראה מקנת בחזי, והפעם הזו היא הפעם השלישית שיש לי את המחלה באזור אחר מפעמים קודמות, וכבר אין לי כח לסבול זאת יותר. אני יודע איך לעשות ומה לעשות כדי שלא אצטרך לעבור את כל הייסורים שוב.

הרב מגיד השיעור הבין אל ליבי היטב, וניחם אותי בכל נימי ניחומים ולבסוף שידלני להתחייב להשתתף בקביעות בשיעור הדף היומי, לכל הפחות אחת לשבוע, ושקבל על עצמי, כי אם אבריא, אפרסם בעלון "מאורות הדף היומי" את הנס שאירע עימי, כדי להרבות כבוד שמים ולעשות קידוש ה'.

בדף כג/ב כי הוה נקיט ספרא דאגדתא יהיב לן
כניסה לבית הכסא עם חפצי קודש

בכיסוי של כל אברך כולל אפשר למצוא דפים עם רשימות חידושי תורה שבהם הוא עוסק בלימודיו. רבים אחרים מהלכים עם ספרי תהילים קטנים ועם ספרי קודש שונים במהדורת כיס. במאמר זה נתמקד בדיון שבו עוסקת הגמרא: האם וכיצד אפשר להכנס עם חפצים אלו לבית הכסא. ובכן, סוגייתנו מציבה לפנינו שני נתונים, אשר המפרשים והפוסקים נחלקו כיצד לפרשם. לגבי תפילין מבואר בגמרא, כי מותר לקפלן, להסתירן בתוך קפלי הבגדים, ולהכנס עמן לבית הכסא. לגבי ספרי קודש, הגמרא מביאה את עדותו של רבא על רבו, רב נחמן, כי בשעה שנכנס לבית הכסא, מסר לתלמידיו ספר אגדה שהיה עמו.

האם יש הבדל בין תפילין לבין ספרי קודש: המאירי, מגדולי הראשונים, טוען, כי מגמרא זו נמצאנו למדים, שעם תפילין הנתונות בתוך כיס מותר להכנס לבית הכסא ואילו עם ספרי קודש אסור. הא כיצד? הרי התפילין קדושות הן עד מאד. המאירי מבאר, כי קדושתן העיקרית של התפילין היא בשעה שהן מונחות על מקומן, על הזרוע ועל הראש, ולפיכך, כאשר הן מקופלות בתוך כיס, אין איסור להכניסן לבית הכסא. מעתה, אין ללמוד מהיתר הכנסת התפילין, כי מותר להכניס גם ספרי קודש בתוך כיס, שכן, קדושת ספרי הקודש אינה מותנית בהמצאם במקום זה או אחר, ולעולם חופפת עליהם קדושה רבתי, והכנסתם לכיס אינה מועילה דיה.

ברם, רוב הפוסקים (עיי' "מגן אברהם" סי' מ"ג ס"ק י"ד) מפרשים את גמרתנו באופן אחר. לדעתם, מדברי הגמרא שמותר להכניס תפילין בתוך כיס, אנו למדים כי זה הוא גם דינם של ספרי הקודש. ואילו רב נחמן נהג למסור לתלמידיו את ספר הקודש שבידו ולא הכניסם בתוך כיס, מסיבה פשוטה מאד - הספר היה גדול ואי אפשר היה להכניסו לכיס (רדב"ז שו"ת ח"ג סי' תקי"ג).

לעילוי נשמת

נר ה'
נשמת
אדם

מרת **(נילי) נעכא שטרנטל** ע"ה
ב"ר מנחם הלוי ז"ל נלב"ע ה' שבט תשע"ג תנצב"ה
הונצחה ע"י ילדיה ומשפחתה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **יוכבד ציפה שכטר** ע"ה
בת ר' חיים אלעזר כהן ז"ל
נלב"ע ה' שבט תשנ"ד
תנצב"ה
הונצחה ע"י ידידיו
הר"ר אריה ישראל שכטר שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **חנה פיגא גוטסגנדה** ע"ה
בת הר"ר בנימין דוד ז"ל
נלב"ע ג' שבט תשנ"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י נכדה ידידיו
הר"ר שאול חסדיאל ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרון מזוז** ז"ל
ב"ר יוסף וקמונה ז"ל
נלב"ע כ"ח בטבת
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנו ידידו הר"ר מאיר מזוז שיחיו

לעילוי נשמת

נר ה'
נשמת
אדם

מרת **עליזה ארונספלד** ע"ה
ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע ה' שבט תשע"א תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

הרדב"ז - **"ואני מניח אותו בתוך המצנפת"**: כך גם פסק הרדב"ז (שם) המספר על עצמו: "לפעמים יתנו לי בשוק שאלה או עניין שיש בו תורה, ואני מניח אותו בתוך המצנפת או בפאלדיקיר"א, עד אשר אבוא אל הבית לעיני בה, ואני נכנס לבית הכסא ואיני חושש". הוא מוסיף ומגלה: "וגדולה מזו כי יש לי ספר קטן מאוד שיש בו רמזי תרי"ג מצות והוא לעולם מונח אצלי בפאלדיקיר"א ואני נכנס לבהכ"ס כדי שיהיה מוכן לקרות בו בחוץ".

מהרש"ם (ש"ת ח"ג סי' שני"ז) נדרש גם כן לנושא זה, כאשר הוא התבקש לחוות את דעתו על "שהמציא אחד דבר חדש להדפיס כל כ"ד כתבי קדש תנ"ך במלאכת הצילום באותיות מרובעות... מונח כולו בתוך תיק אחד... ותוך התיק משובץ כלי מגדיל הראות" - זכוכית מגדלת. מהרש"ם השיב, כי מותר להכנס עמו לבית הכסא כאשר הוא מכוסה.

בעל "אליה רבה" (סי' מ"ג ס"ק ו') מביא, כי אין די בהכנסת הספר לכיס אחד, אלא יש צורך בשני כיסויים, כי בתוך כיס, מחשש שמא הכיס הראשון יפרם, יקרע, ייחתך, יתבלה, יגזר או יפתח. אך פוסקי זמנינו לא הגיעו לכלל הסכמה, אם כוונתו לכלל ספר קודש, או דווקא לספר שיש בו שמות ה' (ראה קונטרס ה' תפילין להגר"י ישראלזון סעי' נ"ח בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל, וספר "נקיות וכבוד בתפילה" פרק י"ב הערה 2 בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א, ו"גנזי הקודש" מילואים סי' ב').

כיס החולצה ככיסוי: הפוסקים הורו כי כיס החולצה נחשב ככיסוי, והלובש בגד מעל החולצה, כגון, סוודר, חליפה וכדומה, הרי זה נחשב כשני כיסויים, ובלבד שייזהר שהבגד יכסה את הכיס בכל עת שהותו בבית הכסא ("גנזי הקודש" שם הערה ב').

ראוי להדגיש, כי לגבי תפילין, ההיתר להכניס לבית הכסא בתוך כיס, מתייחס למקרים שבהם אין אפשרות להצניען במקום אחר, אך הנמצא בביתו, יוציאן מכליו טרם יכנס לבית הכסא ("שולחן ערוך" שם סעי' ו'). לגבי ספרי קודש נחלקו הדעות. לדעת "שולחן ערוך הרב" (שם, סעי' ה'), הנמצא בביתו, יוציאם מכליו טרם יכנס לבית הכסא, ולדעת בעל "פרי מגדים" (שם, "אשל אברהם" ס"ק י"ד) היתר זה תקף בכל מקום, וכן עולה מדברי הרדב"ז (עיי' שער הציון ס"ק י"ז).

"סוף זמן קריאת שמע לדעת המגן אברהם ולדעת הגר"א"

כל מפיק לוח שנה המכבד את עצמו, דואג לציין בכל יום את סוף זמן קריאת שמע לפי המגן אברהם, ואת סוף זמן קריאת שמע לפי הגר"א. על מה ולמה נוצרו שני זמנים לקריאת שמע, על כך במאמר זה, בו נגלה כי זו אינה מחלוקת של המגן אברהם עם הגאון מוילנא, אלא מחלוקת ראשונים עתיקה.

חכמינו קבעו שיעורים רבים של מצוות על ידי ציון השעה שבה יש לקיימן, או השעה שבה פגה האפשרות לקיום המצווה. הנה, למדנו במשנה: "מאימתי קורין את שמע בשחרית... עד שלש שעות". לגבי חמץ בערב פסח אמרו חכמים (פסחים פ"א משנה ד'): "אוכלים כל ארבע, ותולין [- נהנים -] כל חמש, ושורפים בתחילת שש".

הכל יודעים, כי חז"ל מדדו את היום ואת הלילה בשעות זמניות, ולא בשעות קבועות כשלנו. היינו: כיום, השעה מציינת פרק זמן מדוד וקבוע. שעה זמנית נקבעה על ידי חלוקת היום לשנים עשר חלקים, כאשר כל חלק מכונה שעה. כמו כן, הלילה חולק לשנים עשר חלקים, וכל אחד מחלקיו כונה שעה. מובן מאליו, כי שעה זמנית ביום קיץ, מכילה זמן רב יותר משעה זמנית ביום חורף, שכן, שני הימים מחולקים לשנים עשר חלקים, בעוד היום הקיצי ארוך, והיום החרפי קצר [ראה כל זה בפירוש המשניות לרמב"ם, כאן].

נותן לנו לברר דבר אחד בלבד, אשר הוא למעשה לב ליבה של המחלוקת העצומה: איזה יום חכמים חילקו לשנים עשר חלקים, כאשר שתי אפשרויות בדבר. יתכן, שחכמים נטלו את פרק הזמן שבין זריחת החמה לשקיעתה, וכינוהו יום. אפשר גם, שהיום אשר נמדד על ידם וחולק לשנים עשר חלקים, גדול בהרבה, שכן, הוא משתרע, החל מעלות השחר - הרבה לפני זריחת החמה, עד צאת הכוכבים - הרבה לאחר שקיעת החמה.

כעת, ניטול נייר וקסת ונערוך חשבון פשוט. נניח שעלות השחר בארבע וחצי, הנץ החמה בשש בבוקר, שקיעת החמה בשש בערב וצאת הכוכבים בשבע וחצי. אם יש לחלק את הזמן שבין הנץ לשקיעה, הרי ששלוש השעות של זמן קריאת שמע, מסתיימת בשעה תשע בבוקר. ברם, אם יש לחלק את הזמן שבין עלות השחר לצאת הכוכבים, הרי ששעה זמנית של יום זה היא בשיעור שעה ורבע שלנו. הוי אומר, בשעה שמונה ורבע, מסתיים זמן קריאת שמע!

כאשר נעיינן בראשונים שבסוגייתנו, נבחין כי הם נחלקו בדבר זה.

במשנה נאמר, כי לדעת חכמים זמן תפילת מנחה הוא עד הערב, ולדעת רבי יהודה הוא עד פלג המנחה. הגמרא מבארת, כי כוונת רבי יהודה היא, עד "י"א שעות חסר רביעי", היינו: שעה ורבע לפני הערב. לדעת רש"י (כ"א ד"ה "עד הערב"), רמב"ן (תורת האדם, שער אבילות ישנה), ורשב"א (ב"א) עולה, כי הערב הוא בצאת הכוכבים, ושעת שקיעת החמה היא עשר שעות ושלושה רבעים מתחילת היום, בקירוב. אולם רבי סעדיה גאון (סידור ר"ג עמ' כ"ו), רב האי גאון (במרדכי פ"ד סי' צ'), הרמב"ם (הל' תפילה פ"ג הל' ד') ורבינו יונה (תחילת פרק תפילת השחר) סוברים, כי הזמן המכונה ערב, הוא בשקיעת החמה, ופלג המנחה של רבי יהודה, הוא שעה ורבע לפני כן.

לאחר מכן, מגיד השיעור לקחני לקבל את ברכת אחד מגדולי הדור בבני ברק, הרה"ג הצדיק ר' חיים קנייבסקי שליט"א, וברכני ב"רפואה שלמה". כאשר שבנו לעירנו, מגיד השיעור אמר לי, שאני חייב לבצע שוב בדיקות ולא לסמוך על הבדיקות הקודמות של הרופאים, כי לאחר הברכות של הרה"ג והקבלות, הכל יכול להשתנות. וכך בתוכה התפללתי בהדלקת הנרות שכמו שהקב"ה עשה נס בימים ההם, יעשה לי נס בימי הזה.

מורי ורבותי, אני כותב וידי רועדת. הבלתי יאומן התרחשו!!! לאחר ימים מספר, שוב עשו לי בדיקות והנה אירע הנס המיוחל; התבשרתי שבכל הבדיקות שעשו לא רואים שום זכר לגידול ולמחלה שראו בי. חלפו מספר ימים עד שהצלחתי להתאושש מן התדמיה.

אני מקווה שבזכות הסיפור שסיפרתי כעת, ובעזרת ה' יפורסם, אהיה בריא אני וכל משפחתי לאורך ימים, ולא אחזור להיות חולה, ורק אבריא יותר ויותר בתוך שאר חולי ישראל, ובביאת גואל צדק בקרוב אמן.

ה. פ. ג.
פתח תקווה

2711

לכבוד מאורות הדף היומי
יישר כחכם...

אני רוצה לציין ידיעה מעניינת מאד שהתפרסמה לא מכבר בעיתונות.

"כמה מאות מטרים מנקודת הגבול הישנה בין מערב גרמניה למזרח גרמניה, עומדת להסתיים הקמת אנדרטה לזכר שואת יהודי אירופה. יד הזיכרון שבה 2711 מצבות, צפוייה להפוך עם חנוכתה באביב..."

אני הצטמרתי מיד. אין מדרכנו להקים אנדרטאות, אך מספר דפי הש"ס הוא גם 2711. מעניין, מה חלף בראשו של האדריכל הנוכרי, אשר לבטח לא ידע על כך.

פ. מ. ג.
בית שמש

סיום מסכת בגמרא ניצולת שואה

לכבוד עורך מאורות הדף היומי.

מצ"ב רחשי לב לכבוד סיום מחזור הש"ס. **חברות** הלומדים את הדף היומי בבית הכנסת "אהל יונתן" בירושלים, מתקיים שיעורו של הרב יוסף לוי שליט"א, ואנו נסיים בעז"ה הפעם השניה. הפעם, אסיים את הלימוד בכרך של מסכת נדה שירשתי מאמי ע"ה, ועל כך ברצוני לספר.

אבי אמן, ר' אליעזר הלוי פוסק, התגורר בכפר יאקא, בסמוך לגאלנטה שבמחוז פרשבורג בסלובקיה.

סני הי"ד שעסק במסחר, היה תלמיד חכם אוהב ספר, והיה מפורסם באיזור כבעל - תפילה מיוחד. **דודי**, הבחור יונה למד בישיבות סערעדן ופרשבורג. בכל זמן שהיה בחופשה בבית, המריץ את אביו ללמוד בחברותא, ולימודם היה במנגינה עריבה ומתוקה לאזני בני המשפחה.

כאשר קדרו שמי אירופה, וסכנה ריחפה על יהודי הונגריה וסלובקיה, ניסה דודי לעלות לארץ ישראל אך איחר את האוניה האחרונה בשעה שהיה עסוק בחיפוש מחיה למשפחתו. וכך נלקח על ידי ההונגרים למחנות העבודה בערבות רוסיה, משם לא שב. גורלו ותאריך פטירתו אינם ידועים.

המשפחה עצמה נשלחה לתאי הגזים ומשרפת אושוויץ בכ"ו סיון תש"ד. אמי ע"ה ואחותה טובה תלחט"א שרדו את מוראות אושוויץ ושובו לביתם ביאקא ולא מצאו דבר. רק גמרא מסכת נדה, היחידה מתוך הש"ס שהיה לדודי יונה הי"ד, נשמר בידי השכן הגוי.

אמא ואחותה הקימו בתים מיד לאחר השואה ועלו לארץ ישראל.

המסכת שבידי בהוצאת ראם, נדפסה בוילנא בשנת תרפ"ה בתוך המחזור הראשון של לימוד הדף היומי. **התרגשות** וזכות עבורי לסיים את המחזור הנוכחי של לימוד הש"ס בגמרא שהיתה של דודי הי"ד שאני נקרא על שמו, ויהיה זה לעילוי נשמתו.

יונה רייכנברג
רופא ילדים - ירושלים

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק.
פסק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף כד/ב תלמיד חכם... שאי אפשר לו לעמוד בלי הרהור תורה

הרהור תמידי בתורה

סיפר הגר"ז מבריסק זצ"ל: אבי הגר"ח מבריסק זצ"ל, הרגילני להרהר כל העת בדברי תורה, אפילו תוך כדי שיחה עם אחרים. לשם כך היה מטיל עלי שליחויות שונות באמצע לימודי, על מנת שאתרגל לעסוק בתורה בכל מצב.

על הגר"ח עצמו היו מספרים, כי היה משוחח עם בני אדם ובתוך כך היה נראה מזיע מ... התאמצות במחשבות של תורה...

פעם שאלוהו היאך יתכן להרהר בדבר אחד ולשוחח בדברים אחרים בו זמנית. השיב הגר"ח: אף הדייט שבשיראל כך הוא עושה; משוחח עם הקב"ה בתפילה ולבו מהרהר בעניינים אחרים לגמרי...

דף כה/א אבל לתפלה עד שיכסה את ליבו

מדוע נחבא אדם הראשון?

אמר הגר"ז מבריסק זצ"ל: לאחר שאדם הראשון אכל מעץ הדעת, הוא אמר לקב"ה, כי הוא נחבא לפי ששמע את קולו מתהלך בגן. מה תשובה היא זו? פשוטם של דברים, שכשם שעמידה בשמונה עשרה מצריכה כיסוי מיוחד, כאמור בגמרתנו, מפני שהיא עמידה לפני המלך (רש"י כאן), כך גם היה מצבו בעומדו לפני הקב"ה בגן עדן. לפיכך, כששמע קול ה' מהלך בגן, נחבא מיד... (חידושי מרן רי"ז הלוי, בראשית).

דף כז/ב איזיל ואימליך באינשי ביתי

קודם למלוך בבית

כאשר הנשיאות הוצעה לרבי אלעזר בן עזריה, הוא ביקש להימלך תחילה באשתו, ובלשון הגמרא "איזיל ואימליך באינשי ביתי".

תלמידי הבעש"ט פירשו, "איזיל ואמליך" מלשון מלוכה, שרבי אלעזר בן עזריה אמר, כי כדי להיות מנהיג על העם, יש תחילה להיות מנהיג בבית, להנהיגם בדרך הטוב והישר, ואם הצליח בביתו, נהיג גם את העם... ("אמרי שמאי").

הרי לנו מחלוקת ראשונים, אם היום שחכמים חילקו את שעויתו מסתיים בשקיעת החמה או בצאת הכוכבים. להלכה נחלקו בשאלה זו בעל "תרומת הדשן", ה"לבוש" ועוד (עיי' "מגן אברהם" סי' רל"ג ס"ק ג' וסי' תמ"ג ס"ק ג').

נותר לנו רק להבין, כיצד השתרבו ה"מגן אברהם" והגאון מוילנא למחלוקת זו, עד שהיא נקראת על שמם. ובכן, ה"מגן אברהם" (עיי' בסי' נ"ח ס"ק א') מחדש, כי זמן קריאת שמע אינו נתון במחלוקת. לדעתו, אף הסוברים כי היום שחכמים התכוונו אליו מתחיל בזריחת החמה יודו, כי לעניין זמן קריאת שמע חכמים התכוונו למנות את השעות החל מעלות השחר. בכך הוא מקצר את סוף זמן קריאת שמע באופן משמעותי. הגאון מוילנא נחלק עליו וטען ("ביאור הגר"א" שם ועיי' ב"חזון איש" או"ח סי' י"ג), כי חידושו אינו נכון, אלא הסוברים כי היום של חכמים מתחיל מהנץ החמה, סוברים כן גם לגבי קריאת שמע.

מיני אז, נקראו שתי השיטות "זמן מגן אברהם", ו"זמן הגר"א".

לאחר שהגאון מוילנא הכריע כי הדבר שנוי במחלוקת, הוא הכריע להלכה כדעת הסוברים, כי חכמים מנו את השעות החל מהנץ החמה (וכן דעת בעל התניא, ועיי' "ערוך השולחן" סי' נ"ח, שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א סי' כ"ד וח"ג סי' קכ"ט). [ראוי לציין, כי בזמן המופיע בלוחות מחושב שעלות השחר קודם לנץ החמה בתשעים דקות וכן המרחק בין השקיעה לגמר צאת הכוכבים. אולם לפי הכרעת רבים מן הפוסקים, עיין שו"ע או"ח סי' תנ"ט סעי' ב', וברמ"א סי' רס"א סעי' א' ובמ"ב סי' רל"ה ס"ק ד' ועוד, נקטו עיקר ההלכה שעלות השחר הוא 72 דקות קודם הנץ החמה, א"כ זמן מג"א מתקצר ולפעמים זה הבדל של כעשרה רגעים. הערה נוספת: ראוי לציין שדנו כמה מגאוני זמנינו וכבר העיר זאת הגר"א קוטלר זצ"ל, שכל זמן מג"א שייך אם ננקוט בצאת הכוכבים כדעת ר"ת ששתי שקיעות הן, אבל לדעת הגאונים לא שייך חישוב זה כלל, ואין כאן מקום להאריך יותר].

דף כו/א-ב

כשיום ראשון קודם למוצאי שבת...

מלבד שלש התפילות הקבועות שבכל יום, שחרית, מנחה וערבית, קיימת תפילה נוספת, הלא היא 'תפילת תשלומין', הבאה כהשלמה לחסרונה של תפילה שנעדרה. אדם שהפסיד את תפילת מנחה, בזמן תפילת ערבית יתפלל פעמיים את תפילת העמידה, אחת ערבית ואחת מנחה. דווקא בסדר זה, קודם ערבית ואחר כך מנחה, כך מדגישה גמרתנו, שכן, תחילה עליו להתפלל את התפילה הקבועה שזמנה כעת, ואחר כך את תפילת ההשלמה. אם כיוון להיפך, לא יצא ידי חובה! "אתה חוננתנו" בתפילת שחרית: מספרים שפעם אירע שיהודי שכח להתפלל ערבית במוצאי שבת. בשחרית בא הלה לשאול את הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל, מתי יתפלל "אתה חוננתנו", בתפילת העמידה הראשונה, של שחרית, או בתפילת העמידה השנייה, שהיא תשלומין לערבית דאמש. רבי חיים היה עסוק בתפילתו, ורב שעמד בסמוך אליו הורה ליהודי, כי יזכיר "אתה חוננתנו" בתפילת התשלומין השייכת למעריב. הגר"ח אשר שמע זאת, רמז ליהודי להמתין קמעא, וכשסיים את תפילתו הורה להיפך: אמור 'אתה חוננתנו' בתפילת העמידה של שחרית!

תמיהה רבתי התפשטה על פני הנוכחים, ורבי חיים הסביר: תפילת "אתה חוננתנו" אינה משוייכת לתפילת ערבית של מוצאי שבת דווקא, אלא יש לאמרה בתפילה הראשונה שלאחר השבת. בדרך כלל, תפילה זו היא תפילת ערבית שבמוצאי שבת, אך מה נעשה ליהודי זה שאיתרע מזלו, ותפילתו הראשונה לאחר השבת היא תפילת שחרית... ("אישים ושיטות", 61).

מכל מקום, אותו רב לא טעה, רב נוסף סבר כמותו, שכן, במחלוקת זו נחלקו הגאון רבינו עקיבא איגר זצ"ל (בגליון השו"ע סי' רצ"ד), אשר נקט כי יש לומר 'אתה חוננתנו' בתפילה הראשונה שלאחר השבת, וה"פרי מגדים" (שם) וה"תוספת שבת" (שם) אשר סברו, כי יש לומר 'אתה חוננתנו' בתפילת התשלומין של ערבית.

להלכה הורה ה"חפץ חיים" זצ"ל ("משנה ברורה" סי' רצ"ד ס"ק ב' ובבה"ל ד"ה "אומרים"), כי מלכתחילה, אין לומר כלל "אתה חוננתנו", כי אם בתפילת ערבית במוצאי שבת בלבד, אך מי אשר לא הבדיל על היין, ולפיכך עליו להבדיל על ידי אמירת 'אתה חוננתנו', יאמרנה בתפילת התשלומין של ערבית, ולא בתפילת העמידה הראשונה של שחרית. טעם הדבר: מאחר שבמוצאי שבת יש להבדיל גם על הכוס וגם לומר 'אתה חוננתנו', חז"ל הצמידו את תפילת ההבדלה הנאמרת בתפילת העמידה להבדלה הנאמרת על הכוס. לאמור, ברכת ההבדלה של התפילה תוקנה להאמר בתפילת ערבית של מוצאי שבת דווקא, ומשום כך מי ששכח להתפלל, יאמר אתה חוננתנו בתפילת התשלומין של ערבית, שבה נתקנה תפילת אתה חוננתנו [ועיי' שראייתו לדין זה וסיבת הכרעתו שדווקא אם לא הבדיל עדיין].

נסיים בפלפול קל. בגמרתנו נאמר, כי יהודי אשר שכח להתפלל תפילת מנחה של שבת, יתפלל ערבית שתים במוצאי שבת, ואת תפילת "אתה חוננתנו" יאמר בתפילת העמידה הראשונה, מפני שהיא תפילת מעריב. לכאורה, לשם מה היה על הגמרא לטרוח ולנמק שיש לומר אתה חוננתנו בתפילה הראשונה - מפני שהיא תפילת מעריב, וכי אם התפילה הראשונה היתה תפילת התשלומין של מנחה, לא היה צריך לומר בה 'אתה חוננתנו'? הרי רבי חיים טוען, כי בתפילה הראשונה שבששת ימי המעשה יש לומר אתה חוננתנו! האין זו הוכחה ניצחת כדעתו של הרב אשר חלק על רבי חיים? נכדו של רבי חיים הגרמ"ד סולובייצ'יק שליט"א סבור שלא.

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה" מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי שליט"א הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764*

לדעתו, גם הגר"ח מבריסק יודה, כי בלתי אפשרי לומר את תפילת אתה חוננתנו, אשר מהותה הבדלה בין קודש לחול, בתוך תפילה שמקור חיובה הוא ביום השבת. דבר כזה לא עלה על דעתו של רבי חיים. כל אשר התכוון לומר הוא, כי ניתן להעביר את 'אתה חוננתנו', בין שתי תפילות של יום חול בסדרן התהפך, אך לא מתפילת יום חול לתפילה שמקורה בשבת קודש (אסופות רבינו חיים הלוי, כאן בשם בנין מרדכי ריש ברכות).

דף כח/ב עמד שמואל הקטן ותקנה

שמואל הקטן, מחבר ברכת המינים

שמונה עשר ברכות תקנו חכמים לתפילת העמידה של שחרית, מנחה וערבית שבששת ימי המעשה. מחמת צוק העיתים, עם התגברות מעשי הרשעה של צוררים ומלשינים מקרב האומה, נוצר צורך לחבר תפילה מיוחדת כדי להכניעם ולאבדם. או אז, נאמר בגמרתנו, "אמר להם רבן גמליאל לחכמים, כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת המינים? עמד שמואל הקטן ותקנה". מני אז, תפילת שמונה עשרה כוללת תשע עשרה ברכות, ובכל זאת היא מכונה "שמונה עשרה", שבשעה שתוקנה על ידי אנשי כנסת הגדולה, היא כללה שמונה עשר ברכות בלבד.

מדוע שמואל הקטן בלבד היה ראוי להוסיף ברכה לתפילת שמונה עשרה.

כינויו שמואל הקטן, החריג בין שמות חכמי המשנה והגמרא, ניתן לו הן כדי לציין את ענוותנותו והן כדי לשבחו שהיה קטן אך במעט מדרגתו של הנביא שמואל (ירושלמי סוף סוטה). בעת פטירתו, הכריזו עליו משמים כי שמואל הקטן ראוי היה שתשרה עליו שכונה, אלא שדורו אינו ראוי לכך.

בתפילת שמונה עשרה גנוזים סדרי בראשית ופרקי המרכבה: אלו התכונות שנדרשו כדי לתקן ברכה נוספת לתפילת שמונה עשרה: רבינו הגאון רבי חיים מוואלאז'ין זצ"ל כותב ("נפש החיים" שער ב' פ"א), כי אנשי כנסת הגדולה, שבעלי רוח הקודש היו ובעלי השגה בנבואה, גנזו במילות התפילה עניינים רמים, גבוהים ונישאים, את כל סדרי בראשית ואת פרקי המרכבה, "לזאת יסודו ותקנו מטבע ברכות והתפילות באלו התיבות דווקא, מאשר ראו והשיגו איזה דרך ישכון אורה של כל תיבה פרטית מהם אשר היא נצרכת מאד תיקון". לפיכך, שמואל הקטן בלבד הוא שהיה ראוי להוסיף ברכה לתפילת שמונה עשרה (חידושי הגר"ז).

שמואל א' ושמואל ב': הגאון רבי יחיאל היילפרין זצ"ל, אב"ד מינסק, כותב בספר "סדר הדורות", כי שמואל הקטן תיקן את ברכת המינים לפי בקשתו של רבן גמליאל הזקן, והוא אשר התנבא בשעת פטירתו על הריגת רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל כהן גדול, ושניהם נהרגו יחד לפני החורבן [בסוגייתנו רבן גמליאל מוזכר כמי ששהה ביבנה, והכוונה לרבן גמליאל הזקן, שבאותה עת היה ביבנה]. ואילו היעב"ץ [הגהות מהריעב"ץ סנהדרין יא/א, וראה גם הגהות מלא הרועים בסוגייתנו] טוען, כי עיון מדוקדק באיזכורי שמואל

דף כח/א סלקוהו לשומר הפתח

מהיכן ידע השומר מי תוכו כברו ומי לא?

בתקופת נשיאותו של רבן גמליאל, היה שומר בפתח בית המדרש, שרבן גמליאל הכריז, כי "כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס בבית המדרש". **ומהיכן ידע השומר הלזה, את טיבם של התלמידים, מי ראוי להכנס ומי אינו ראוי?** **פשוטם** של דברים, אמר בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל, שלא היה שומר כלל; הכרזתו של רבן גמליאל היא היא שממרה על הפתח... **והרבי** הזקן מסדיגורא זצ"ל הסביר: **אכן**, שומר היה. ומהיכן ידע מי תוכו כברו? מי שתוכו כברו כבר מצא לו דרך להכנס, דרך החלון או מארובת הגג... ("מעיינה של תורה", תרומה). **לפיכך** כשסילקו את שומר הפתח, נוספו **ספסלים**; מעוגינים הם, החדשים, ללמוד בישיבה דוקא, ללמוד בעמידה - לא יעלה על הדעת...

לעילוי נשמות

הר"ר **נחמיה מזרחי** ז"ל

ב"ר עזרא ז"ל נלב"ע א' שבט תשל"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י משפחת **ברנע** שיחי - י-ם

לעילוי נשמות

הר"ר **אברהם וסרצוג** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ה' בשבט תש"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו **הר"ר יהודה וידבסקי** ומשפ' שיחי - ת"א

צא ולמד
מה זו גמרא מושלמת

בשורה ללומדי הדף היומי! הגמרא המושלמת ללימוד בחשק **בהוצאת עוז והדר ומאורות הדף היומי**

- רקע מיוחד שמקל על הקריאה ומונע כאבי עיניים
- מנוקד ומפוסק בדיוק ובשלמות
- הדגשות לסימון תחילת עניין בגמרא, ברש"י ובתוספות
- כולל פירוש מאורות ההלכה
- עם משניות זרעים וטהרות מבוארות

בברכת גדולי ישראל

להשיג בחנויות הספרים ובטלפון: 1-800-22-55-66

